

The Problem of Emotional Intelligence in Social Fiction

UDC: 17:304:[82+791]

DOI: <https://doi.org/10.15421/172315>**Prokopovych Lada**Dr.Sc., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-8636-9172>, lada.prokopovich@gmail.com*Odessa National Polytechnic University*

Abstract

The **relevance** of the research is determined by the facts that in real life the number of engineering, biomedical and social technologies is rapidly increasing, which are often implemented hastily, without analyzing possible consequences. Instead, works of social fiction can be seen as imaginary experiments, the purpose of which is to try to predict the development of events and the state of humanity as a result of the introduction of such technologies. The **purpose of the research** is the study of works of social fiction as imaginary experiments regarding the state of emotional intelligence of people in various models/projects of society. **Research methods:** methods of analysis and synthesis (for generalization of empirical material – works of literature and cinematography in the genre of social fiction), semiotic, comparative. The **scientific novelty** of the work lies in the discovery of a specific philosophical and artistic discourse regarding the problems of emotional intelligence of people, where the hypotheses of social fiction intersect with the subject of social philosophy. The **result** of the initial analysis of this discourse showed that works of social fiction can be considered as hypothetical-empirical material for socio-philosophical reflections. Regarding the emotional intelligence of people, this discourse currently singles out the following problems and possible threats: 1) suppression (or destruction) of emotions and feelings of people in societies with totalitarian regimes; 2) government control over people's emotions in order to control their behavior; 3) the use of human emotions by certain social groups and corporations for commercial purposes (to the detriment of the mental and physical health or life of some people for the benefit of others). The axiological content of these problems is determined not only by the author's artistic vision, but also by the very essence of the concept of "emotional intelligence", the understanding of which cannot be productive without addressing the philosophical foundations of the valuable, moral and ethical side of human and social life. Such a combination makes this issue one of the most important components of the modern intellectual process of searching for humanistic guidelines.

Keywords: society, emotion, feeling, anti-utopia, social philosophy, practical philosophy, social technology, experiment

Проблематика емоційного інтелекту в соціальній фантастиці

Прокопович Лада*Національний університет «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)*

Анотація

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у реальному житті стрімко збільшується кількість технологій (інженерних, біомедичних, соціальних тощо), які часто впроваджуються поспіхом, без аналізу можливих наслідків. Натомість твори соціальної фантастики можна розглядати як уявні експерименти, метою яких є спроба спрогнозувати розвиток подій та стан людства в результаті впровадження таких технологій. **Мета дослідження** – вивчення творів соціальної фантастики як уявних експериментів щодо стану емоційного інтелекту людей в різних моделях/проектах суспільства. **Методи дослідження:** методи аналізу та синтезу (для узагальнення емпіричного матеріалу – творів літератури та кінематографу в жанрі соціальної фантастики), семіотичний, порівняльний. **Наукова новизна** роботи полягає у виявленні специфічного філософсько-мистецького дискурсу щодо проблем емоційного інтелекту людей, де гіпотези соціальної фантастики перетинаються із предметом соціальної філософії. **Результат** первинного аналізу цього дискурсу показав, що твори соціальної фантастики можна розглядати як гіпотетично-емпіричний матеріал для соціально-філософських рефлексій. Стосовно емоційного інтелекту людей цей дискурс наразі виокремлює такі проблеми та ймовірні загрози: 1) пригнічення (або й знищення) емоцій та почуттів людей в суспільствах з тоталітарними режимами правління; 2) контроль влади над емоціями людей задля контролю над їх поведінкою; 3) використання людських емоцій окремими соціальними групами та корпораціями в комерційних цілях (зі шкодою психічному та фізичному здоров'ю або життю одних людей на користь іншим). Аксиологічний зміст цих проблем зумовлений не лише авторським мистецьким баченням, а й самою сутністю поняття «емоційний інтелект», осмислення якого не може бути продуктивним без звернення до філософських засад ціннісного, морально-етичного боку життєдіяльності людини та суспільства. Таке поєднання робить означену проблематику однією з найважливіших складових сучасного інтелектуального процесу з пошуків гуманістичних орієнтирів.

Ключові слова: суспільство, емоція, почуття, анти-утопія, соціальна філософія, практична філософія, соціальна технологія, експеримент

Стаття надійшла / Article arrived: 31.01.2023

Схвалено до друку / Accepted: 27.02.2023

Вступ.

Соціальна фантастика (переважно – анти-утопії) часто звертається до проблеми емоційного інтелекту в різних проєктах/моделях суспільства. Кожен з таких творів можна розглядати як уявний експеримент, метою якого є спроба спрогнозувати розвиток подій та стан людства в результаті впровадження певних технологій – інженерних, біомедичних, соціальних тощо.

Зважаючи на те, що у реальному житті таких технологій стає дедалі більше, і деякі з них впроваджуються поспіхом, без прорахування можливих ризиків (Прокопович, 2022b), аналіз уявних експериментів та прогнозів, що здійснюються соціальною фантастикою, є актуальною науковою проблемою в дискурсі соціальної філософії.

Вивчення емоційного інтелекту як психологічного (Павельчук, 2014) та соціокультурного (Карпенко, 2019; Зарицька, 2014) феномену є предметом багатьох досліджень в різних наукових галузях – соціології, культурології, соціальної філософії тощо. При цьому деякі дослідники висловлюють думку про те, що емоційному інтелекту людей можуть загрожувати певні технології або кризові ситуації.

Однією з таких кризових ситуацій стала пандемія Covid-19. Адже масковий режим, якого було запроваджено в багатьох країнах світу задля запобігання поширенню коронавірусної хвороби, значно ускладнив процес розпізнавання емоцій (Прокопович & Кириллова, 2020, с. 30).

Ця проблема особливо гостро постає перед дітьми, у яких ще немає досвіду з розпізнавання емоцій інших людей по їх обличчям, а через масковий режим цей досвід здобути важко. Дослідження, що проводилися під час пандемії, показали, що діти віком від 3 до 5 років неправильно розпізнають емоції людей під масками. Діти віком від 7 до 13 років здатні вгадати емоції без масок лише 66 %, а з масками цифри є ще меншими: смуток здатні визначити 28 %, гнів – 27 %, страх – 18 % (Barncard, 2020). Зрозуміло, що це може негативно вплинути на розвиток емоційного інтелекту дітей та ускладнити їх подальшу взаємодію у суспільстві.

Втім, певні ризики для емоційного інтелекту не лише дітей, а й дорослих, деякі вчені пов'язують із розвитком технологій штучного інтелекту та робототехніки. Йдеться, насамперед, про створення людиноподібних роботів, яких наділяють не лише штучним інтелектом, а й штучними емоціями.

Наприклад, у 2021 році команда науковців з Гонконгу, яка створила відомого людиноподібного робота Софію, запустила нову пілотну модель – робота на ім'я Грейс. Цей робот призначений для догляду за людьми похилого віку або хворими, які перебувають в ізоляції (зокрема, через Covid-19). Робот Грейс має азіатські риси обличчя, одягнена в уніформу медсестри, використовує штучний інтелект

для діагностування, може говорити англійською та знає діалекти китайської. Але головною її перевагою Девід Хансон – генеральний директор компанії-розробника – вважає її здатність показувати емоції. «На обличчі Грейс 48 м'язів, їх рухають 36 моторів, – повідомляє він у промо-ролику. – Але для того, щоб робот міг показувати емоції, його треба тренувати». І далі Девід Хансон показує, як це відбувається. Він звертається до робота: «Чому ти не дивишся мені в очі?.. А тепер я тобі усміхаюсь. Усміхнися мені у відповідь. А тепер потрібно проявити підтримку людині, тож образ має бути сумним» (Meet Grace, 2021).

В тому ж році інша компанія – Engineered Arts – презентувала робота Amesa. В цьому проєкті розробники також поставили за мету імітацію рухів та міміки людини, адже цей робот має розважати людей на різних заходах та подобатися їм (Человекоподобный робот напугал, 2021).

І нехай «емоції» таких роботів ще несправжні, лише їх імітація, але проблема вже дається в ознаки: через такі технології люди притупляють в собі людське, старанно намагаючись надати це людське машинам.

Звідси витікає і запитання про те, що буде з людським емоційним інтелектом далі. Відповідь на це запитання намагається знайти соціальна фантастика.

Мета дослідження – вивчення творів соціальної фантастики як уявних експериментів щодо стану емоційного інтелекту людей в різних моделях/проєктах суспільства.

Методи дослідження: методи аналізу та синтезу (для узагальнення емпіричного матеріалу – творів літератури та кінематографу в жанрі соціальної фантастики; семіотичний (при смисловому тлумаченні текстів, що досліджуються); порівняльний (при співставленні сценаріїв та прогнозів щодо проблеми емоційного інтелекту в творах, що досліджуються).

Теоретичним підґрунтям дослідження є визначення (за М. Смітом) емоційного інтелекту як комплексу навичок та здібностей людини щодо розпізнавання емоцій інших людей, їх намірів, мотивацій, а також вміння керувати власними емоціями та емоціями інших людей для вирішення практичних завдань (Smith, 2002). А також модель Майєра-Саловея-Карузо, яка включає чотири складові емоційного інтелекту: сприйняття емоцій (здатність розпізнавати емоції інших людей та свої власні емоції), використання емоцій для стимуляції мислення (пробудження креативності), розуміння емоцій (здатність виявляти причину появи певної емоції), управління емоціями (здатність викликати або приборкувати власні емоції та емоції інших людей для досягнення поставлених цілей) (Mayer, & Salovey, 1997).

Результати дослідження. Серед творів соціальної фантастики, в яких осмислюється проблема емоційного інтелекту, найбільш показовими

є кінострічки «Еквілібріум» (2002, реж. Курт Віммер) та «Місія Сереніті» (2005, реж. Джосс Відон). В обох фільмах йдеться про спроби створити щасливе, безпроблемне суспільство, позбавивши людей емоцій та почуттів. Результати такого експерименту автори фільмів бачать по-різному.

У фільмі «Місія Сереніті» показано, що пригнічення агресії (завдяки спеціальному препарату, що подавався у повітря через вентиляційну систему) у жителів планети Міранда призвело до того, що люди не лише припинили битися, а й припинили робити все інше – ходити на роботу, розмножуватись, розмовляти, їсти. В результаті – люди, втративши волю до життя, померли. Майже всі мешканці планети «просто дозволили собі померти».

Автори цього фільму припустили і звороту дію препарату, коли у 10 % населення агресія, навпаки, посилюється до такої міри, що люди перетворилися на кровожадних хижаків – «пожирачів».

Жахливі наслідки цього експерименту парламент міжпланетного Альянсу засекретив. Але герой фільму впевнений, що вони повторять спробу. «Можливо, в іншому світі, можливо, в цьому... Мине рік, чи десять... І вони зрозуміють, що знов можуть керувати людьми, «покрашувати» їх...». Ці слова можна вважати стислою формою загроз, які, на думку різних дослідників, несе в собі євгеніка (Epstein, 2003; Боринштейн, 2011, с. 17) та «ефект Франкенштейна» (Прокопович, 2022b), який проявляється не лише у нездатності експериментаторів передбачити можливі наслідки експериментів із природою людини, а й в ігноруванні цих наслідків заради комерційного прибутку або влади над людьми.

Саме про владу та тотальний контроль над населенням йдеться у кінострічці «Еквілібріум», де показано суспільство, в якому заборонені будь-які емоції та почуття. Їх пригнічують (або «відключають») не лише завдяки ін'єкціям спеціального препарату, а й забороняючи твори мистецтва, які здатні викликати у людей естетичні переживання, роздуми тощо.

В сцені допиту Мері О'Браєн – порушниця цього закону – озвучуються запитання, які формують головну ідею фільму:

– Хто ваші друзі? – питає у «емоційної злочинниці» клірик першого класу Джон Престон.

– Ви хоч маєте гадку, що означає це слово – друг? – запитанням на запитання відповідає Мері.

Неотримавши відповіді, побачивши розгубленість охоронця закону, вона перехоплює ініціативу і сама починає його допитувати:

– Навіщо ви живите?

– Я живий... – ще більше губиться Джон Престон від запитання, яким досі ніколи не переймався. – Я живу, щоб берегти і підтримувати велику спільноту. Служити Лібрії.

– Це – коло, – констатує Мері. – Ви живите, щоб існувати далі. Який сенс?

І знову Джон Престон не знаходить відповіді. І відчайдушно перекидає запитання:

– А який сенс вашого життя?

– Емоції, – відповідає Мері. – Ви ніколи не відчували, і не знаєте, що це таке. Це потреба, як дихання. І без цього – без любові, без гніву, без суму... дихання – просто цокання годинника.

Метафора, що порівнює життя людини або суспільства із годинником, є досить поширеною не лише в художній літературі та кінематографі, а й у філософських теоріях. Такі метафори бачимо у філософській байці «Годинникові колеса» Григорія Сковороди (Сковорода, 2003), в працях Лейбніца (Лейбниц, 1982) та інших мислителів. Але до цих метафор філософи вдаються здебільшого для осмислення людини та суспільства як складних систем, елементи яких мають функціонувати злагоджено, як годинниковий механізм (Прокопович, 2022a).

У фільмі «Еквілібріум» йдеться про інше. Тут життя не ототожнюється з годинником, а протиставляється йому. Адже життя є набагато складнішим за будь-який годинниковий механізм, і не обмежується лише впорядкованістю, злагодженістю та чіткими діями його елементів. Життя людини не може бути повноцінним без емоцій, почуттів, ірраціонального. Дихання заради дихання, як і механічне цокання заради цокання, не має сенсу.

Будь-які раціональні дії знецінюються, якщо поряд не існує чогось ірраціонального.

Принаймні, схожа думка червоною ниткою проходить крізь роман Євгенія Замятіна «Ми» (1920). В цьому романі, до речі, показано, що для контролю над суспільством не обов'язково забороняти або викорінювати емоції та знищувати твори мистецтва як їх носії та джерело. Можна їх просто знецінити, дискредитувати. Ця технологія показана у фрагменті, де виконання музичного твору ХХ століття (п'єси Скрябіна) на роялі було представлено публіці як щось застаріле, незграбне, смішне, порівняно з музикою, що створюється за допомогою «прогресивного» музикомеру на основі «математичної композиції (математика – причина, музика – наслідок)» (Замятин, 1989, с. 18-19).

Емоція тут не забороняється: всі сміються. Головне, щоб це була «правильна» емоція, і – одна для всіх: всі сміються. Головний герой роману почувався дуже кепсько доки, піддавшись «ефекту юрби», не розсміявся зі всіма, переконуючи себе, що «талановитий фонолектор занадто живо зобразив нам цю дику епоху – ось і все», і «якою жалюгідною є свавільна, нічим – крім диких фантазій – не обмежена музика древніх» (Замятин, 1989, с. 20). Засміявшись зі всіма, він відчув полегшення. Бо якщо зі всіма – то це нормально, правильно, законно. Адже, як говорили інші персонажі роману, «ніхто не один, але один із» та «ми – найщасливіше середнє арифметичне» (Замятин, 1989, с. 13, с. 34).

І тут слід знов повернутися до фільму «Еквілібріум», до епізоду, де Вождь-Отець виступає з промовою перед громадянами Лібрії. Він довго і красномовно розповідає про те, як їх суспільство досягло миру, позбавившись від емоцій. «Емоції – це хвороба, – запевняє він публіку. – Ми відмовилися від емоцій. Тепер нами керує лише розум». Але що ми бачимо наприкінці його виступу? Бурхливі оплески. Радісні обличчя людей, які із захватом (деякі навіть повставали) підтримують мудрі слова Вождя-Отця. Хіба це – не емоції?

Тож, виходить, що можновладці брешуть, коли говорять про повну відмову від емоцій. Насправді йдеться про контроль емоцій (а через них – і почуттів, і думок) для спрямування їх в потрібне русло: захоплюватися творами мистецтва – неможна, промовою Вожда – будь ласка.

Втім, це – не така вже й фантастика. Адже до цієї технології вдаються майже всі «вожді» у реальному житті. Як у театрі оплески дозволяють глядачам показати своє схвалення вистави, виразити захоплення грою акторів, так і у політичному «театрі» аплодисменти – «бурхливі, тривалі оплески, що переходять у нескінченну овацію» (кліше радянської пропаганди) – часто використовують для демонстрації «народної любові» до чергового лідера. В щирість цих «бурхливих оплесків» майже ніхто не вірить (ані «актор», ані сама «публіка»), але відмовлятися від них «режисери» політичного «театру» не збираються. Бо психологічно-соціальні властивості цієї практики дозволяють використовувати її з подвійним ефектом – не лише задля втіхи марнославства оратора, а й для впливу на публіку (Прокопович, 2019).

Тому не дивно, що подібні сцени бачимо майже у всіх анти-утопіях, представлених в сучасному кінематографі: «Голодні ігри» (2012, реж. Гері Росс), «7 сестер» (2017, реж. Томмі Віркол) та інші.

Ця ритуалізована практика є ефектною та ефективною, але недостатньою для впливу на всіх членів суспільства. Тому автори анти-утопій розглядають й більш радикальні методи контролювання мас. Наприклад, через обов'язкову «операція з видалення фантазії», як то описується в романі «Ми». Це – пряма загроза емоційному інтелекту, складовими якого, за моделлю Майєра-Саловея-Карузо (Mayer & Salovey, 1997) є фантазія, креативність. Суспільство, яке боїться нестандартного мислення, ірраціональності, непередбачуваності, хаосу, готово знищувати фантазії, «душу», емоції, як небезпечну інфекцію. «Душа, ви кажете? Хай йому грець! Так ми невдовзі і до холери повернемось» (Замятин, 1989, с. 61).

Саме таке поєднання емоцій та почуттів з інтелектом вважається вкрай небезпечною хворобою і у суспільстві, що показано в анти-утопії «Рівні» (2015, реж. Дрейк Доріmus). Це суспільство вважає себе ідеальним, і більш за все боїться неконтрольованих

людських почуттів та думок, називаючи це синдромом увімкнення (SOS – Switched On Syndrome). Для боротьби із цією «хворобою» навіть створюють спеціальні «ліки».

Зовсім інше ставлення до емоцій та почуттів декларується у фільмі «Острів» (2005, реж. Майкл Бей). Тут вони – аж ніяк не інфекція, чи щось зайве для людини. Навпаки, це – цінний ресурс, завдяки якому біомаса, з якої вирощують людських клонів на органи, може перетворитися на життєздатний, здоровий «продукт». Адже, як зазнається голова корпорації: «Кілька років спроб і помилок показали, що без свідомості, без людських переживань, емоцій, без життя органи вмирають».

Проблема полягає в тому, що розуміння цього факту корпорація спрямовує на антигуманну, по суті, мету: дати клону формуватися у людину, особистість, щоб потім вбити, розібравши на органи для багатих клієнтів.

Схожу ідею покладено в основу роману Джеймса Дешнера «Той, що біжить лабіринтом» (екранізація – 2014, реж. Вес Болл). Але тут цінною є лише одна емоція – страх. Саме через страх у крові підлітків з'являється речовина, на основі якої виробляються ліки від нового вірусу. Знову ж таки, мета, на перший погляд, благородна. Але засобом для її досягнення є навмисне занурення свідомості дітей у стан переляку, страху, жаху.

Здавалось би, із емоційним інтелектом тут все гаразд, якщо науковці навчилися керувати емоціями людей, впливаючи безпосередньо на їх мозок. Та чого вартий цей здобуток, коли він не розв'язує, а, навпаки, загострює проблему цінності одного людського життя проти життів багатьох?..

Критика таких фільмів як творів кіномистецтва завжди є неоднозначною. Проте як твори соціальної фантастики вони є помітними, тому що не просто створюють гіпотетичні моделі людського суспільства, а закликають до осмислення базових підвалин людського існування, ініціюють обговорення питань, над якими людство, загнане в постійні кризи, соціальний хаос та гонитву за технологічним нібито прогресом, не замислюється. Ризики, які можуть виникнути (або вже починають проявлятися) для емоційного інтелекту людей, – одне з таких питань. Це питання (в купі з низкою інших) формує специфічне дискусійне поле, де соціальна фантастика ставить запитання, відповіді на які має шукати соціальна філософія.

Аналіз процесу та результату формування цього поля є предметом подальшого дослідження.

Висновки.

Аналіз творів соціальної фантастики як уявних експериментів щодо стану емоційного інтелекту людей в різних моделях/проектах суспільства дає підстави говорити про формування специфічного філософсько-мистецького дискурсу. В цьому дискурсі

гіпотези соціальної фантастики перетинаються із предметами соціальної та практичної філософії.

Завдяки тому, що кожен з творів соціальної фантастики є уявним експериментом, їх можна розглядати як гіпотетично-емпіричний матеріал для соціально-філософських рефлексій.

Стосовно емоційного інтелекту цей дискурс наразі виокремлює такі проблеми та ймовірні загрози:

1) пригнічення (або й знищення) емоцій та почуттів людей в суспільствах з тоталітарними режимами правління;

2) контроль влади над емоціями людей задля контролю над їх поведінкою;

3) використання людських емоцій окремими соціальними групами та корпораціями в комерційних цілях (зі шкодою психічному та фізичному здоров'ю або життю одних людей на користь іншим).

В творах, в яких йдеться про заборону або знищення емоцій, автори зазвичай зосереджують увагу на персональних драмах героїв, які або відкривають для себе складний і цікавий світ людських емоцій та почуттів, або остаточно його втрачають. Іншого аспекту проблеми автори майже не торкаються, залишаючи читача/глядача сам на сам із запитанням: а чи буде існувати суспільство, якщо абсолютно всі люди, які мали б його складати, будуть

позбавлені почуттів? Адже людина без почуттів не може бути здатною й до співчуття. А якщо не буде співчуття, то й не виникне бажання допомогти, підтримати, захистити, врятувати. Без цього будь-яка людська спільнота розпалась би на окремих індивідів, що існують кожен сам по собі, автономно, яких навряд чи змогла б об'єднати якась спільна мета або соціальна мрія.

Втім, авторам таких творів вистачає й інших підходів, щоб показати і осмислити цінність людських емоцій та почуттів. Як, власне, і в тих творах, в яких проблематика емоційного інтелекту формується і осмислюється за допомогою опозиції «ціна – цінність»: ціна людських емоцій як комерційного ресурсу проти цінності емоцій як невід'ємної частини особистості.

Аксіологічний зміст цих проблем зумовлений не лише авторським мистецьким баченням, а й самою сутністю поняття «емоційний інтелект», осмислення якого не може бути продуктивним без звернення до філософських засад ціннісного, морально-етичного боку життєдіяльності людини та суспільства. Таке поєднання робить означену проблематику однією з найважливіших складових сучасного інтелектуального процесу з пошуків гуманістичних орієнтирів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Боринштейн, Е. Р. (2011). Проблемы социальных отклонений. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*, 4(50), 16-20.
- Замятин, Е. И. (1989). *Мы: роман, повести, рассказы, пьесы, статьи и воспоминания*. Кишинев: Лит. артистикэ.
- Зарицька, В. В. (2014). Емоційний інтелект як складова готовності особистості до професійної діяльності. *Вісник Харківського університету ім. Г.С.Сковороди*, 49, 42-51.
- Карпенко, Є. (2019). Аксіологічний зміст емоційного інтелекту як запорука конгруентного життєздійснення особистості. *Психологія і суспільство*, 1(75), 67-73.
- Лейбниц, Г.-В. (1982). *Сочинения*. Т 1. В 4 т. М.: Мысль.
- Павельчук, С. (2014). Емоційний інтелект як феномен сучасної наукової та популярної психології. *Проблеми гуманітарних наук*, 33 (Психологія), 153-163.
- Прокопович, Л. В. (2019). Аплудисменти в політичному «театрі»: соціокомунікативний аспект технології. *Наукове пізнання: методологія та технологія*, 1(42), 94-98.
- Прокопович, Л. В. (2022a). Годинник як феномен технокультури та філософська метафора. *Наукове пізнання: методологія та технологія*, 1(49), 43-48. DOI: 10.24195/sk1561-1264/2022-1-7
- Прокопович, Л. В. (2022b). Зворотний бік «ефекту Франкенштейна». *Перспективи. Соціально-політичний журнал*, 3, 69-73. DOI: 10.24195/spj1561-1264.2022.3.10
- Прокопович, Л. В., & Кириллова, А. Г. (2020). Маски у «театрі» буття в контексті пандемії Covid-19. *Scientific Journal "Virtus"*, 45, 28-31.
- Сковорода, Г. (2003). *Вибрані твори в українських перекладах*. Харків: Веста: Ранок.
- Человекоподобный робот напугал интернет-пользователей. (2021, Декабрь 04). *Народный корреспондент*.
- Barnard, C. (2020, December 23). *Covering Faces around Kids won't Mask Emotions*. Medical Xpress.
- Epstein, Ch. J. (2003). Is Modern Genetics the New Eugenics? *Genetics in Medicine*, 5(6), 469-475. DOI: 10.1097/01.gim.0000093978.77435.17
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What Is Emotional Intelligence? *Emotional Development and Emotional Intelligence* (p. 3-31). New York: Basic Books.
- Meet Grace, the Healthcare Robot Covid-19 Created*. (2021, June 09). CNA.
- Smith, M. K. (2002). Howard Gardner and Multiple Intelligences. *The Encyclopedia of Informal Education*. Retrieved from <http://www.infed.org/thinkers/gardner.htm>

REFERENCES

- Barnard, C. (2020, December 23). *Covering Faces around Kids won't Mask Emotions*. Medical Xpress.
- Borinshtein, E. R. (2011). Problems of social deviations. *Perspectives. Social and political journal*, 4(50), 16-20.

- Epstein, Ch. J. (2003). Is Modern Genetics the New Eugenics? *Genetics in Medicine*, 5(6), 469-475. DOI: 10.1097/01.gim.0000093978.77435.17
- Humanoid Robot Scared Internet Users. (2021, December 04). *People's Correspondent*.
- Karpenko, Ye. (2019). Axiological Content of Emotional Intelligence as a Basis Congruent Life Fulfillment. *Psychology and Society*, 1(75), 67-73.
- Leibniz, G.-W. (1982). *Works*. T 1. In 4 t. M.: Mysl.
- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What Is Emotional Intelligence? *Emotional Development and Emotional Intelligence* (p. 3-31). New York: Basic Books.
- Meet Grace, the Healthcare Robot Covid-19 Created*. (2021, June 09). CNA.
- Pavelchuk, S. (2014). Emotional Intelligence as a Phenomenon of Modern Scientific and Popular Psychology. *Problems of Humanities*, 33(Psychology), 153-163.
- Prokopovich, L. V. & Kyrylova, A. G. (2020). Mask in the "Theater" of being in the Context of the Covid-19 Pandemic. *Scientific Journal "Virtus"*, 45, 28-31.
- Prokopovych, L. V (2022b). The Reverse Side of the "Frankenstein Effect". *Perspectives. Socio-political journal*, 3, 69-73. DOI: 10.24195/spj1561-1264.2022.3.10
- Prokopovych, L. V. (2019). Applause in the Political "Theater": the Sociocommunicative Aspect of Technology. *Scientific Knowledge: Methodology and Technology*, 1(42), 94-98.
- Prokopovych, L. V. (2022a). Clock as a Phenomenon of Technoculture and Philosophical Metaphor. *Scientific Knowledge: Methodology and Technology*, 1(49), 43-48. DOI: 10.24195/sk1561-1264/2022-1-7
- Skovoroda, H. (2003). *Selected Works in Ukrainian Translations*. Kharkiv: Vesta: Ranok.
- Smith, M. K. (2002). Howard Gardner and Multiple Intelligences. *The Encyclopedia of Informal Education*. Retrieved from <http://www.infed.org/thinkers/gardner.htm>
- Zamyatin, E. I. (1989). *We: Novel, Short Stories, Plays, Articles and Memoirs*. Chisinau: Lit. artistry.
- Zaritskaya, V. V. (2014). The Emotional Intelligence as Part of Readiness of the Person for the Professional Activity. *Bulletin of Kharkiv University named after H.S. Skovoroda*, 49, 42-51.